

בראשית
ויחי
מהותן של ברכות

בסרט שליחות קטלנית, אנו עוקבים אחר עלילותיו של החייל קייל ריס שנשלח אחורה בזמן על ידי ג'ון קונור. מטרת השליחות היא הצלתו של קונור עצמו מהריגת אמו עוד לפני שנולד, בידי מחסל שנשלח גם הוא מן העתיד. בסופו של דבר מתגלה שריס הופך להיות אביו של קונור, והכל (כמעט) בא על מקומו בשלום.

הסיטואציה המתוארת כאן היא אבסורדית כמובן, שהרי העתיד קובע את העבר. אך לכאורה פרשיה אחת מתוך פרשת השבוע, מאופיינת באותו האבסורד.

כאשר יעקב רוצה לברך את שני בניו של יוסף, מנשה ואפרים, הוא מעדיף את אפרים הצעיר על פני אחיו הבכור. יוסף מנסה להתנגד, ואז מסביר לו יעקב את הסיבה להעדפת נכדו הצעיר יותר:

וַיִּמְאַן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי בְּנֵי יְדַעְתִּי גַם הוּא יִהְיֶה לְעָם וְגַם הוּא יִגְדַל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן

יִגְדַל מִמֶּנּוּ וְנָרְעוּ יְהִי מְלֹא הַגּוֹיִם

והנימוק הוא מוזר, שהרי הברכה נועדה, לכאורה, להשפיע ולשפר את העתיד לקרות, ולא להיות מושפעת ממנו? כיצד מתרצת העובדה שעתידי של אפרים גדול יותר את עובדת קבלתו את הברכה הגדולה יותר? או במילים אחרות, לו היה יעקב מעדיף את מנשה, האם לא היה בסופו של דבר עתידו טוב יותר מזה של אפרים?

נראה שכל השאלה הזו נובעת מטעות בהבנת המושג ברכה.

אם אנו מבינים כי המברך לבדו קובע את חלות הברכה, אין הבנה למניע של יעקב לתת ברכה גדולה יותר דווקא למנשה. אם מן הצד השני, אנו מבינים כי המתברך הוא הקובע, אין אנו יכולים להבין בכלל את מושג הברכה. כדי לנסות ולהבין את המהות של הברכה, נפנה למושג דומה – הנס. ספר מלכים מספר לנו על אשה הבאה אל הנביא אלישע, כאשר היא שרויה במצוקה כלכלית קשה. אלישע אומר לה: "הֲגִידִי לִי מַה יֵשׁ לְךָ בְּבֵיתִי", והיא עונה לו שיש לה כלי קטן של שמן. אלישע מצווה עליה לקחת כלים ריקים מרובים משכיניה, ולמזוג אליהם מן הכלי שלה. היא עושה כך, והנס שמתרחש גורם לכך שכל הכלים הריקים הגדולים, מתמלאים מן הכלי הקטן.

השאלה ששואל אלישע, חשובה מאוד בהבנת מושג הנס. לו לא היה לאשה כלום, לא היה אפשרי לייצר את הנס יש מאין. מהותו של הנס הוא לקיחת הקיים והגברת כוחו. אלישע מברר מה כבר נמצא, ועליו הוא מפעיל את הנס כדי למצות ממנו את כל הפוטנציאל הטמון בו.

גם הברכה עובדת בצורה דומה. המברך אינו יוצר מציאות חדשה, אלא משתמש בכוחותיו של המתברך, ומגביר אותם. המברך משמש מעין רמקול – כאשר יש קול הוא מגביר אותו, אך אין הוא מסוגל להפיק קול משקט.

לכן, יעקב מסתכל בנבואה על הפוטנציאל הגלום בכל אחד מן הבנים, אפרים ומנשה, ומברך כל אחד מהם על סמך הפוטנציאל הגנוז בו. הברכה המתאימה לאפרים לא הייתה יכולה לעבוד עם מנשה, ולהפך.

כדי לברך ברכה אמיתית צריך המברך להכיר בצורה מסויימת את המתברך, ואז להשתמש בכך שיש לו ולהגביר אותו. הדבר מטיל אחריות לא רק על המברך, אלא גם ובעיקר על המתברך.

מכאן, שאדם הרוצה להטיל את כל האחריות על המברך, ולהסתפק בשמיעת הברכה ובעניית אמן, אינו יכול באמת לקבל שום ברכה שהיא.

שבת שלום
יעקב (יוקי) מאיר